

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ביצה

פרק ראשון

סוגיה יט: נתינת עור לפני הדורסן

נכתב בסייעתא דשמיא
על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ
ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

© כל הזכויות שמורות למחבר

מהדורה ראשונית ללא הגהה

סוגיה יט: נתינת עור לפני הדורסן

*

רקע

סוגייתנו עוסקת בעור של בהמה שהבעלים רוצים לעבדו כדי שלא יתקלקל. בית הלל מתירים להניחו במקום דריסת הרבים, ואינם חוששים למלאכת מעבד ולא לאיסור טלטול.

מקורות

א. גמ' יא.-יא: "תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי... ומלח גרמא גרמא"

ב. תוס' ד"ה מערים

רי"ף ה: "בית שמאי אומרים אין נוטלין אין העור וכו'... מערים ומלח גרמא גרמא"

ר"ן ה.-ה: "באלפס ד"ה מתני' אין נוטלין, אבל לקדרה, אין, מולח

רא"ש סי' טז

רשב"א ד"ה תנא ושוין, משום ר' יהושע

רא"ה ד"ה מתני' בש"א אין נותנין את העור

רמב"ם הל' שביתת יום טוב פ"ג הל' ד-ה

ג. שו"ע סי' תצט סע' ג-ד ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק ה, י, טו]

רשב"א ד"ה תנא ושוין, משום ר' יהושע

תנא ושוין שמולחין עליו בשר לצלי. פי' דמעבד כלאחר יד הוא ואין בו אלא איסור מדבריהם ומשום תחלתן התירו סופן ודוקא לצלי אבל לקדרה לא דאע"ג דאף הוא כלאחר יד היא כיון דאפשר ליה בפורתא דהיינו לצלי [לא] ממנע ושחית הילכך לא שרי ליה טפי דכל דאפשר לאוקמה גזירות הללו ב"ט [כמו] בשבת מוקמי' כנ"ל.

משום ר' יהושע אמרו שוטחן ע"ג יתדות. פי' אבל במליחה ליכא מאן דפליג אלא לכ"ע אסור. ואני מסתפק אם התירו לו למלוח על גביו לצלי כדרך שהתירו בעור, שיש לי לדון בדבר דכיון שאמרו בעור ולא אמרו בחלבים ש"מ שאין היתר מליחה בחלבים כלל וכדאמרינן נמי בסמוך מ"ט שרו ליה רבנן למשטחינהו כי היכי דלא ליסרח מה לי למשטחינהו מה לי למלחינהו דאלמא מליחה בחלבים אסורה. ואפשר דטעמא דמלתא דפורתא סגי ליה ואפי' לצלי ה"ל מעבד גמור. ויש לדון להקל דאדרבה מדאקשינן לקמן גבי אין מהפכין ומ"ש מעור לפני הדורסן ופרקינן התם לא מוכחא מלתא כלומר משום דחזו למזגא עלייהו הכא אתי למימר מאי טעמא שרו ליה רבנן אלמא כל היכא דלא מוכחא שרינן בחלבים כדשרינן בעור ובמליחת בשר לצלי על העור ועל החלבים לא מוכחא מלתא דמימר אמרי לא משום חלבים הוא דמלח הכא אלא אתרמויי איתרמי לי' דמלח לה לברשא הכא. וצ"ע.

רא"ה ד"ה מתני' בש"א אין נותנין את העור
מתני' בית שמאי אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אלא אם כן יש עליו בשר.
פירוש תרתי קתני חדא דטלטול עור בלא בשר אסור, ועוד דאפילו בשעת הפשט (בעור) [בעוד]
שתופס בו אסור ליתן אותו לפני הדורסן משום מראית העין, ובית הלל מתירין משום דחזי למיזגא
עליה ועל ידי הדחק ומיהו שפיר לא חזי כל (כמא) [כמה] דלא יבש כמוכח בשבת, ובית שמאי לא
חשיב להו דא.

הסבר הסוגיה

בית שמאי אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אלא אם כן יש עמו
כזית בשר ובית הלל מתירין. [משנה יא.]

בית הלל ובית שמאי נחלקו בשתי הלכות:

א. במלאכת מעבד. בית שמאי סוברים שאסור ליתן את העור במקום דריסת בני אדם כדי
שיעבדו את העור בדריסתם, ובית הלל מתירים [הרא"ה (ד"ה מתני' בש"א) אומר שהאיסור הוא רק
מראית עין].

ב. באיסור מוקצה. בית שמאי סוברים שאסור לטלטל את העור, כיוון שאינו ראוי
לשימוש והוא מוקצה, ובית הלל מתירים לטלטל את העור.

את מחלוקת בית הלל ובית שמאי ניתן להבין באחת משתי דרכים:

1. בית הלל סוברים שהעור ראוי לשימוש [חזי למזגא עליה], ולכן אינו מוקצה, ולכן
נתינתו לפני הדורסן אינה מהוה נתינה לשם עיבוד, אלא נתינה לשם שימוש, והעיבוד
מתבצע בדרך אגב. בית שמאי סוברים שהעור אינו ראוי לשימוש, ולכן הוא מוקצה, ולכן
אסור להניחו לפני הדורסן.

2. בית הלל מודים שהעור אינו ראוי לשימוש, ומשום שמחת יום טוב חכמים התיירו
איסורי דרבנן.

הגמ' מביאה שתי ברייתות המוסיפות שתי הלכות נוספות:

א. מותר למלוח על גבי העור בשר לצלי הזקוק למעט מלח, ואסור למלוח על גבי העור
בשר קדרה החייב הרבה מלח כדי להכשירו.

ב. אסור למלוח חלבים, ואסור להופכם. רבי יהושע מתיר לשוטחן ברוח על גבי יתדות.
חכמים התיירו, כדי שלא ימנעו משחיטת בהמות ביום טוב עיבוד העור כלאחר יד תוך
כדי מליחת הבשר, אבל התיירו בצורה המצומצמת ביותר אגב בשר צלי, ולא אגב בשר
קדרה [רשב"א ד"ה תנא].

סיכום

ניתן להבין את מחלוקת בית הלל ובית שמאי לענין נתינת העור לפני הדורסן באחת
משתי דרכים:

א. האם עור חזי למזגא עליה.

ב. האם חכמים התירו טלטול העור, ועיבודו כלאחר יד מפני שמחת יום טוב.

הלכה

השו"ע [סי' תצט סע' ג-ד] פוסק שמותר לטלטל את העור ולהניחו במקום דריסת רגלי הרבים, ומותר למלוח עליו בשר מליחה קלה, רק אם הבהמה נשחטה ביום טוב. המשנה ברורה [סק"י] פוסק שאם לא היתה לו שהות להפשיט את הבהמה מערב יום טוב, ניתן להקל בעור כדיני עור בהמה שנשחטה ביום טוב.

